

1989 års förhandlingar, den så kallade kommunaliseringsförhandlingen

LÄRARNAS I GRUNDSKOLAN och gymnasieskolan var anställda i kommunerna. Genom den så kallade ställföreträdarlagen var det dock Statens arbetsgivarverk som förhandlade med lärarnas fackliga organisationer om lärarnas löner och anställningsvillkor. Detta innebar att de allmänna bestämmelserna i avtalen, som gällde för statstjänstemän i övrigt, även gällde för lärarna. Till detta kom i de statliga avtalen även ett antal specialregler för lärarpersonalen.

Denna konstruktion byggde på att statsbidragen till kommunerna för skolverksamheten var specialdestinerade och grundades på att bidragen skulle täcka lärarlönerna.

Konstruktionen innebar att lärarna inom grundskola och gymnasieskola mer betraktade sig som statstjänstemän än som kommunaltjänstemän.

Därtill kom att båda skolformerna i hög utsträckning styrdes och reglerades genom skollag, skolförordning, av riksdagen beslutade läroplaner samt av skolavsnittet i statsbudgeten och de därpå grundade regleringsbrev.

Även om kommunerna i stort stod för halva kostnaden för verksamheten, bland annat genom lokalkostnaderna, betraktades skolverksamheten i kommunerna i huvudsak som en statlig verksamhet med, som man upplevde det, mycket begränsade ramar för kommunerna att påverka verksamheten.

Detta förhållande hade under en följd av år varit föremål för statliga utredningar, exempelvis utredningen om ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna avseende skolverksamheten den så kallade SSK-utredningen.

Lärarorganisationerna stred hårt för ett bevarande av det rådande läget, och hade i huvudsak stötts av socialdemokraterna. Med detta stöd fanns ingen politisk majoritet i riksdagen för ett ändrat system, även om centerpartiet och miljöpartiet kraftigt stödde den växande kommunopinionen för ökad frihet för kommunerna att påverka skolverksamheten.

Folkpartiet och moderaterna, som i princip var för en förändring, drev inte frågan, då det inte fanns någon möjlighet att genomföra någon reform på området, så länge som socialdemokraterna

inte var beredda till ändringar. Lärarorganisationerna kunde känna sig relativt lugna för att förändringar inte skulle genomföras.

Hösten 1988 och våren 1989 förändrades läget radikalt. Socialdemokraterna ändrade ståndpunkt i frågan. Dåvarande kommunalrådet i Katrineholm, Göran Persson, utnämndes av Ingvar Carlsson till skolminister. Hans uppdrag var klart formulerat. Statsbidragskonstruktionen skulle ändras, ställföreträdarlagen avskaffas och lärarna skulle bli helt kommunalt anställda. En sådan förändring skulle innebära att lärarförbunden inte längre hade staten som arbetsgivarpart utan i stället Sveriges kommuner genom Kommunförbundet.

I och med socialdemokraternas ändrade hållning fanns en klar majoritet i riksdagen för en förändring.

Det lugn som funnits i SFL och övriga lärarorganisationer för att denna fråga saknade aktualitet, förbyttes till att risken för förändring blev en i hög grad prioriterad strategisk fråga inför 1989 års avtalsrörelse.

SOM FRAMGÅTT AV den tidigare redovisningen var eftersläpning-
en av de offentliganställdas löner i relation till de privatanställdas,
över en lång period, synnerligen omfattande.

Beräkningar som SFL gjort visade att en lärare i grundskolan 20 år tidigare tjänade 18 procent mer än en industritjänsteman. 1989 tjänade industritjänstemannen 17 procent mer i genomsnitt än läraren.

Den offentliga sektorn var på väg in i en kris, både på det statliga och det kommunala området. Löner, arbetsmiljö och utvecklingsmöjligheter var betydligt bättre på den privata sektorn.

Det fanns i olika massmedier ständiga reportage om brister i den offentliga servicen. Ofta beskrevs den oacceptabla situationen på daghem med brist på utbildad personal, och skolor med stor andel obehöriga lärare.

Personalsituationen mer långsiktigt ingav också farhågor, då lärarutbildningarna hade svårt att fylla sina utbildningsplatser. Intresset för läraryrket var i fallande.

Orsakerna fanns påtagligt i de besparingar på offentliga sektorn som genomfördes till förmån för satsningar på ekonomisk utveckling inom näringsliv och industri. En politik som från tillväxtsyn-

Utgångsläget

Representantskapsombudet från AC-distriktet, yrkesläraren Hardy Lundquist, Storuman, underströk vikten av att lärarlönerna måste höjas kraftigt i 1989 års förhandlingar.

punkt kortsiktigt var framgångsrik. Svensk ekonomi gick bra med höga vinster och hög investeringstakt.

På den privata sektorn fanns en god reallöneutveckling, bland annat genom en kraftig löneglidning.

För de offentliganställda gällde alltmer sjunkande reallöner.

Förhållandet beskrevs väl av en yrkeslärare som vid SFL:s representantskap konstaterade att när han för 20 år sedan gick över till läraryrket var detta "lyftet". Han fick en kraftig lönehöjning. Nu var läget att hans gamla arbetskamrater hade betydligt högre lön än han.

SFL:s representantskap slog därför fast att lärarna, en grupp offentliganställda med kvalificerad utbildning, ansvarsfullt och samhällsviktigt arbete, måste värderas upp.

Ett kommande avtal, först på den statliga och i en senare omgång på den kommunala sektorn, måste innebära att lärarna prioriteras extra. Lärarna måste helt enkelt ha mer än andra offentliganställda och mer än anställda i privata sektorn.

Men avtalen måste också garantera reallöneskyddet. Det var oacceptabelt att avtal, som vid första anblicken syntes vara godtagbara, senare månad för månad urholkades, genom att inflations-talen blev de dubbla jämfört med de förutsättningar som regeringen lagt som utgångspunkt för avtalet. Ett nytt avtal måste därför innehålla en klausul om reallöneskydd. Det var inte heller acceptabelt att lärarna på nytt skulle få se den privata sektorn dra ifrån till följd av en omfattande löneglidning. Därför måste avtalet också innehålla en säker löneutvecklingsgaranti.

Alla dessa krav sammantaget pekade mot att avtalsperioden borde vara längre än ett år.

Inriktningen på kraven diskuterades på SFL:s representantskap i januari 1989. Förbundsordföranden Christer Romilson angav inriktningen genom att konstatera: "Vi måste få mer än de privatanställda." Uppslutningen omkring detta var total och många ombud vittnade om det stora lönemissnöjet bland medlemmarna.

Hardy Lundquist, ordförande i lokalavdelningen i Storuman-Sorsele, sammanfattade på ett utmärkt sätt läget: "För tio-femton år sedan vagade man inte prata om lönen med vänner och bekanta för att man tjänade så bra. Nu vägar man inte prata om det för man tjänar så dåligt."

Baserat på det för representantskapet presenterade ekonomiska utredningsmaterialet och representantskapets diskussioner, beslöt förbundsstyrelsen att tillsammans med SL genomföra en landsomfattande kampanj för att söka opinionsstöd för en uppvärdering av läraryrket.

Material utarbetades som stöd för lokala aktiviteter, exempelvis demonstrationer, torgmöten, uppvaktningar av lokala politiker, utställningar, flygbladsutdelningar med mera. Allt med utgångspunkt att en god utbildning med utbildade lärare är grunden för all samhällsekonomisk utveckling. Därför ska lärarna uppvärderas och sedan ha samma löneutveckling som högutbildade tjänstemän på den privata sektorn.

FRÅN FEBRUARI 1989 var Göran Persson ny skolminister i Ingvar Carlssons regering, med ansvar för både grundskola och gymnasieskola.

Hans uppdrag var klart och tydligt att genomföra förändringar i ansvarsfördelningen mellan stat och kommun för skolverksamheten.

Detta konkretiserades i kompletteringspropositionen under våren 1989. I propositionens avsnitt om utbildningsfrågor konstaterades att uppbyggnaden av ungdomsskolan krävt en stark styrning och reglering av skolan. Det övergripande målet för skolpolitiken var att åstadkomma en skola för alla. Men den hittillsvarande styrningsmetoden var enligt propositionen tömd på sin kraft när det gällde att åstadkomma en ytterligare utveckling av ungdomsskolan.

”Medan den centrala regleringen var nödvändig och pådrivande i uppbyggnadsskedet, tenderar den nu att vara hämmande”, hette det i propositionen. ”För att nå målet en skola för alla är det nödvändigt med en ytterligare decentralisering av ansvar och beslutanderätt från central till lokal nivå. Decentraliseringen ska också göra det möjligt med ett effektivare utnyttjande av de samlade statliga och kommunala resurserna för skolan.”

”I enlighet med tidigare riksdagsbeslut menar jag att inriktningen bör vara att riksdag och regering ska ange målen för skolan, medan kommunerna ska ha ett samlat driftsansvar”, skriver Göran Persson i propositionen. Men han ville också garantera en fortsatt

**Nya politiska
signaler**

I februari 1989 utnämndes kommunalrådet i Katrineholm Göran Persson till skolminister i Ingvar Carlssons regering. Uppdraget var klart formulerat: Ta bort ställföreträdarlagen och ge kommunerna det fulla personalansvaret för skolan. Frågan hade varit i luften länge men förbindrats av lärarorganisationernas starka försvar för det rådande läget med staten som förhandlingsmotpart. Detta hade så långt stötts av socialdemokraterna. Göran Perssons exekutiva läggning gjorde honom väl skickad att genomföra en svår sak på kort tid. Till bilden hör dock att den regering som åren före 1989 gjort kraftfulla nedskärningar på skolans budget, även om en del nedskärningar stoppats på grund av lärarförbundens protester, nog i sin helhet måste stått bakom att betala den räkning som följde på det träffade avtalet och som på ett bräde tillförde skolektorn drygt fem miljarder kronor.

kvalitet och likvärdighet. Därför borde staten svara för vissa grundläggande förutsättningar liksom för utvärdering och tillsyn.

Skolministern ansåg också att statsbidragssystemet behövde förändras. Det hittillsvarande systemet, att statsbidragssystemet täckte lönekostnaden för lärarpersonalen, borde förenklas och medföra en ökad frihet i medelsanvändningen.

I den tidigare propositionen om skolans styrning, som lagts fram året innan av dåvarande skolministern Bengt Göransson, uttrycktes klart att han inte var beredd att föreslå någon kommunalisering av lärartjänsterna. Därmed fanns ingen majoritet i riksdagen för en sådan förändring vid den tidpunkten.

I kompletteringspropositionen svängde Göran Persson den tidigare socialdemokratiska linjen 180 grader. I propositionen sades att "ett kommunalt huvudmannaskap innebär att kommunerna får ansvaret också för frågor om löne- och anställningsvillkor för lärare och skolledare. För min del ser jag skäl för en sådan förändring som en del i decentraliseringen på skolområdet och utvecklingen mot ett ökat kommunalt driftsansvar", heter det i propositionen.

I tidningen Fackläraren kopplade Göran Persson i en kommentar till propositionen samman ett ändrat huvudmannaskap med frågor om lärarnas anställningsvillkor, såväl vad gällde lön som arbetstidsfrågor. Han framhöll också att detta är frågor inte enbart för regering och riksdag, utan även för parterna på arbetsmarknaden.

Av detta drog SFL:s ledning två slutsatser, dels att sedan socialdemokraterna bytt linje i kommunaliseringsfrågan fanns nu en

stor majoritet i riksdagen för ett sådant beslut. Dels att regeringen genom skolminister Göran Persson indikerat att det fanns ett samband mellan denna fråga och de kommande förhandlingarna för SFL:s medlemmar.

Den frågeställning som restes var om förbundet skulle föra en kamp mot en kompakt politisk riksdagsmajoritet, för att förhindra ett riksdagsbeslut om kommunalisering, som ändå med stor säkerhet skulle komma till stånd. Eller skulle man gå in i avtalsrörelsen med tuffa krav på förbättringar i anställningsvillkoren för medlemmarna och syna vad skolministern och regeringen hade för avsikt att erbjuda.

Alternativen för SFL kunde formuleras som att antingen beslutar riksdagen om kommunalisering utan att det blir några särskilda satsningar på lärarna i avtalsrörelsen, eller också drivs förhandlingarna så att den kompakta riksdagsmajoriteten, som fanns för ett kommunaliseringsbeslut, i sin arbetsgivarroll får betala ett ordentligt pris till lärarna för detta.

Från strikt facklig resultatsynpunkt var valet av strategi inte särskilt svårt. När det inte skulle gå att vända riksdagsmajoriteten i frågan, borde undersökas vilket pris lärarna kunde få ut.

Tidigare erfarenheter av att förhandla efter att politiska beslut om förändrad organisation hade fattats, var heller inte uppmuntrande.

Ur en mer principiell aspekt var valet av väg betydligt svårare. Den massiva medlemsopinionen var sedan historisk tid sannolikt helt emot en sådan förändring.

Men med det stora missnöje som fanns hos medlemmarna både i fråga om lön och arbetstid, bedömdes det likväl nödvändigt att syna de utfästelser som gjorts från den nya skolministern.

Samma bedömning gjordes av ledningen i SL. De båda förbunden gick, med det 1988 fattade samgåendebeslutet i ryggen, gemensamt in i avtalsrörelsen med inriktningen att syna regeringens uttalade intresse att satsa på lärarnas anställningsvillkor i förhandlingarna.

I SLUTET AV MAJ kom arbetsgivarens konkretisering av de signaler som regeringen genom Göran Persson skickat ut i kompletteringspropositionen.

**Förhandlingarna
börjar**

III FÖRHANDLINGSVERKSAMHETEN

I det inriktningspapper från Arbetsgivarverket som kom i maj 1989 uttrycktes tydligt att arbetsgivaren i denna förhandling ville göra en särskild satsning på lärarna. Det förutsatte en längre avtalsperiod än ett år. Man markerade också att frågorna om lärarnas arbetstid skulle lösas, med inriktningen att se över undervisningsskyldigheten för de lärargrupper som hade den högsta undervisningsskyldigheten. Dessutom ville man få en lösning på frågan om kommunalt huvudmannaskap för skolans personal.

SFL:s representantskap samlades dagen efter att inriktningspapperet anlänt och förbundsordförande Christer Romilson och kanslichef/1:e ombudsman Lars-Erik Klason presenterade inriktningen från arbetsgivaren. Efter långa diskussioner och många frågor uttalade representantskapet att man borde förbandla på den angivna inriktningen från Arbetsgivarverket.

Arbetsgivarverket redovisade i ett inriktningsdokument till lärarorganisationerna sin ambition att man ville göra en särskild satsning på lärarna. Huvudskälen angavs vara att både på kort och på lång sikt klara personalförsörjningen till skolan, dessutom att få en lösning på frågan om kommunalt huvudmannaskap för skolans personal.

För att klara denna satsning ansåg Arbetsgivarverket att en längre avtalsperiod än ett år behövdes och föreslog en treårig period.

Under perioden avsåg arbetsgivaren att frågan om lärarnas arbetstid skulle lösas. Inriktningen skulle vara att främst se över undervisningsskyldigheten för de lärare som hade det högsta antalet undervisningstimmar. Vidare ville man underlätta samarbetet mellan lärarna på arbetsplatsen genom att föreslå att den arbetsplatsförlagda tiden skulle vara densamma för alla olika lärargrupper.

Med hänvisning till att utbildningstiderna för olika lärargrupper utjämnats ansåg arbetsgivaren vidare att löneskillnaderna mellan olika lärargrupper borde minskas. Dessutom eftersträvade arbetsgivaren att skolan borde få ett tjänstesystem i stället för två. Det innebar att lönesättningen för redan verksamma lärare borde anpassas till vad som skulle gälla för de nya lärare, som skulle börja utexamineras 1992.

Detta var utan tvekan en ny ton som anslogs från arbetsgivaren. Man hade tydligt tagit intryck av den beskrivning av verkligheten i skolan som SFL och SL framfört under våren. Vidare stod arbetsgivarens inriktning i stora delar i samklang med SFL:s och SL:s policy, att satsa på de lärargrupper som var sämst tillgodosedda såväl vad gällde lön som arbetstidsvillkor.

I en gemensam kommentar uttalade de två förbundsordförandena Christer Romilson, SFL, och Solveig Paulsson, SL: "Det finns på flera punkter en helt ny ton från arbetsgivarna gentemot lärarna. Vi anser att vi bör fortsätta diskussionerna och se vad arbetsgivarna har att erbjuda. Men ännu vet vi inte vad den extra satsningen på lärarna innebär materiellt. Och det finns många delar i arbetsgivarnas papper där vi har stora frågetecken och som vi är negativa till."

SFL:s representantskap behandlade inriktningsförslaget dagen efter att det lagts. Förbundsordförande Christer Romilson och kanslichefen, 1:e ombudsmannen Lars-Erik Klason gick igenom den presenterade inriktningen och redovisade de diskussioner som förts inom ramen för arbetet med gemensamma yrkanden i TCO-S.

I diskussionen framförde flera ombud tveksamhet inför vad en kommunalisering av lärartjänsterna skulle innebära. Flera ombud underströk kraven på att utbildningen även i framtiden måste vara likvärdig över landet, och att garantier för detta måste skapas.

Christer Romilson konstaterade att förbundet måste sätta ett högt pris för att gå in i en helhetsförhandling som även skulle innefatta kommunalisering av lärartjänsterna.

Trots många frågor och invändningar ansåg representantskapet att det fanns anledning att förhandla mot bakgrund av arbetsgivarens inriktningspapper.

Man såg fram emot att inkallas snart igen för att ta ställning till preciserade yrkanden för SFL och SL inför de fortsatta förhandlingarna.

Även Kommunförbundet publicerade i en skrivelse sina utgångspunkter inför de kommande förhandlingarna. Man slog först fast att de nationella målen för skolan även i fortsättningen ska bestämmas av riksdagen och att eleverna ska garanteras en likvärdig, god utbildning oberoende av var i landet de går i skolan. Men det ska i framtiden vara kommunerna som ser till att de nationella må-

len förverkligas. Skolan kommer därför att vara ett av de områden som kommunerna i framtiden ska prioritera. Kommunförbundet förklarade sig också redo att ta det fulla arbetsgivaransvaret för lärarna, om kommunerna också fick det fulla ansvaret för driften av verksamheten.

Därutöver förklarade Kommunförbundet att man ville förändra lärarnas arbetstidsavtal så att lärarna skulle vara tillgängliga på skolan under en större del av arbetsdagen. Detta för att skapa förutsättningar för större samverkan mellan lärarna, och därmed möjliggöra en större samplanering av verksamheten. Kommunförbundet önskade ett system där alla lärare fick lika lång arbetstid förlagd till arbetsplatsen. Inom ramen för detta kunde sedan tiden för enskilt och gemensamt arbete fastställas lokalt. Inom den gemensamma arbetstidsramen skulle också lärarnas fortbildning läggas ut enligt Kommunförbundets skrivelse.

Vidare önskade man ett nytt lönesystem som skulle vara mer flexibelt. Systemet borde ge möjlighet till att ta hänsyn till olika lärares faktiska arbetsinsatser.

Därmed hade såväl regeringen som den statliga och den kommunala arbetsgivarparten presenterat sina utgångspunkter för de kommande förhandlingarna.

Att lärarförhandlingarna skulle komma att friläggas från avtalsrörelsen i övrigt, i de delar som låg i det så kallade skolpaketet, stod klart redan under våren 1989. På uppmaning från skolministern till parterna gjordes också ett försök, under ett förhandlingsdygn i slutet av maj, att se om det var möjligt att hitta lösningar som kunde accepteras av samtliga parter.

Inför starten av dessa förhandlingar inbjöds ordförandena i de tre lärarorganisationerna till Utbildningsdepartementet för överläggningar med skolministern.

Även LR:s ordförande Ove Engman uttryckte sitt intresse för att LR också skulle delta i förhandlingarna grundat på de av regeringen och arbetsgivarna redovisade utgångspunkterna, för att se om acceptabla lösningar kunde hittas. Ett gemensamt pressmeddelande formulerades för att förklara denna gemensamma förhandlingsplattform.

Efter interna överläggningar inom LR fick Ove Engman konstatera att det saknades stöd för en sådan förhandlingsinriktning i

förbundet. Därmed anträdde LR en annan väg i avtalsrörelsen.

SFL och SL gick däremot in i förhandlingen med syftet att syna arbetsgivarens löften om särskilda satsningar på lärarna, utan att vid denna tidpunkt ha accepterat de krav på kommunalisering och förändringar av arbetstidsavtal och lönesystem som antytts. Ställningstagande till dessa frågor fick göras när en eventuell helhetslösning fanns framförhandlad, och även prislapparna var konkretiserade.

SFL:s och SL:s förhandlingsledningar träffade därför arbetsgivarnas förhandlingsledare under ett intensivt dygn på en kursgård på Lidingö. Under detta dygn kunde parterna ytterligare klargöra sina positioner och diskutera möjliga framkomstvägar. Dock fick man konstatera att tiden var för knapp för att ett skolpaket skulle kunna färdigförhandlas före sommaren. Parterna enades därför om att fortsätta förhandlingarna efter sommaruppehållet. Från båda sidor bedömdes dock att det var av intresse att höstens förhandlingar skulle ske på grundval av de ståndpunkter som respektive parter hade redovisat.

I AUGUSTI STARTADE så SFL:s och SL:s förhandlingsledningar sitt beredningsarbete för att precisera sina krav inför de fortsatta skolförhandlingarna.

De krav som de båda förbundsstyrelserna antog var i sammanfattning att lärarnas löner fram till 1991 skulle höjas med 4 000 kronor i månaden. Med undantag för lektorerna skulle alla lärare ha samma slutlön, 18 000 kronor per månad.

Utöver de 4 000 kronorna skulle lärarna också ha reallöneskydd under 1989, 1990 och 1991.

Undervisningsskyldigheten skulle på grundskolan vara 23–25 lektioner per vecka och 20–25 lektioner per vecka i gymnasieskolan.

”Det här är ganska höga krav i förhållande till vad arbetsgivaren hittills uttalat, men vi anser att de är realistiska”, sade SFL:s ordförande Christer Romilson vid den presskonferens där kraven presenterades.

SL:s ordförande Solveig Paulsson menade att detta var ett historiskt yrkande som visade att de båda lärarförbunden ville ha en ny syn på lärarkollektivet. Det ska inte ha någon betydelse för lö-

**SFL:s och SL:s krav
preciseras**

nen om man utbildar yngre eller äldre elever eller om man undervisar i olika ämnen. Skillnader i ingångslön och tiden för att uppnå slutlön kompenserar för skillnader i utbildningstidens längd.

SFL:s representantskap sammanträdde den 28 augusti för att ta ställning till förbundsstyrelsens förslag till yrkanden.

Kraven, som för 1989 låg på 25–26 procent, ansågs av ombuden som rimliga, och även utjämningsprofilen för såväl löner som arbetstid uppskattades.

Detta ska jämföras med de yrkanden som LR fastställt redan i mars och som för 1989 innebar en höjning av lärarlönerna med 11 procent. LR:s yrkanden i arbetstidsfrågan var 2 timmars sänkning för alla med mer än 26 timmars undervisningsskyldighet och 1 timme för dem med mindre än 26 timmar. LR:s krav innebar att skillnaderna i huvudsak skulle finnas kvar.

Den fråga som diskuterades mest på representantskapet var arbetsgivarens krav på ett kommunalt huvudmannaskap för ungdomsskolan. Många ombud reste farhågor för konsekvenserna av en sådan reform. Men det fanns också ombud som såg fördelar med ett samlat huvudmannaskap. Möjligheten att även nyttja förhandlingar på lokal nivå kunde innebära fördelar, ansåg några ombud.

Representantskapet antog med stor majoritet de föreslagna yrkandena. Förbundsstyrelsen och representantskapet var också helt överens om att, om ett slutligt avtalsförslag skulle komma att innebära ett förändrat huvudmannaskap för ungdomsskolan, beslut i frågan skulle föregås av en medlemsomröstning.

Även i SL fastställdes kraven enligt förslagen. Därmed var SFL och SL redo att gå in i förhandlingarna.

Ytterligare politiska signaler

I SVERIGES RADIOS insändarprogram Klarspråk konkretiserade skolminister Göran Persson ytterligare regeringens inställning i de pågående förhandlingarna om skolkpaketet.

”Lärarrekruteringen är beroende på läraryrkets status. Läraryrkets status behöver höjas. Lärarna gör ett bra jobb, de sliter hårt, de ska ha uppskattning för sin oerhört viktiga samhällsinsats. Arbetsmiljöerna i en del kommuner måste faktiskt bli bättre. Några kommuner får ta sig samman och se till att man tar sitt arbetsgivaransvar. Fortbildningen måste förbättras. Den fjärde punkten för

att höja lärargruppens status är att arbeta för en bättre lön. Det pågår just nu en avtalsrörelse. Den har öppnats av Statens arbetsgivarverk på ett sådant sätt att man sagt, att i år ska lärarna prioriteras på den statliga sidan. Det är bra.”

Medlemmarna i SFL och SL uppfattade detta, som att skolministern gett en politiskt bindande utfästelse för att satsa särskilt på lärarna i årets avtalsrörelse.

DEN 23 SEPTEMBER lämnade Arbetsgivarverket sitt första bud. Det innehöll förslag för såväl lönevillkor som förändrad arbetstidsreglering.

Lönebudet var klart förhandlingsbart, om än otillräckligt för att tillgodose SFL:s och SL:s krav.

Det får nog betraktas som ett unikt erkännande av en viss löntagargrupp när lärarna erbjöds 14,7 procent för första avtalsåret, vilket innebar 7 procent mer än andra statligt anställda. Det bör noteras att LR:s yrkande för 1989 uppgick till 11 procent. Det innebar för LR:s del att man i det första budet från arbetsgivaren erbjöds 3,5 procent mer än man yrkat.

I arbetstidsfrågan var budet helt oacceptabelt. Det innehöll krav på arbetsplatsförlagd tid om 36 timmar per vecka. Därtill förslag om tjänstgöring 15 dagar på lov och ferier, och sänkning av undervisningsskyldigheten med 1 timme för lärare med 29 timmars undervisningsskyldighet.

I budet angavs att förslagen gällde endast under förutsättning att ändringarna i arbetstidsregleringen accepterades, samt att parterna förklarade sig införstådda med att den statliga regleringen av lärartjänsterna upphörde den första januari 1991.

Representantskapen i SFL och SL sammanträdde den 5 oktober för att ta ställning till förbundens reaktion på budet.

Vad gällde lönebudet var förslaget till motbud ett krav på en slutlönenivå på 18144 kronor per månad, i 1989 års penningvärde, från 1991. Detta gällde samtliga lärare utom lektorer. Vidare att efter 1991 skulle begreppet slutlön upphöra att gälla och att löneutveckling skulle vara möjlig under lärarens hela tjänstgöringstid.

I fråga om arbetstiden var förslaget till reaktion en arbetsplatsförlagd tid om 30 timmar per vecka.

För undervisningsskyldigheten krävdes en gradvis sänkning un-

**Fortsatta
förhandlingar**

der perioden, 1990 från 29 till 27 timmar och 1991 från 27 till 26 timmar. 1992 krävdes ett intervall om 23–25 timmar på grundskolan och 20–25 timmar på gymnasieskolan.

Förbunden uttalade acceptans för att lärare kunde tas i anspråk för fortbildning i fem dagar vartannat år. I övrigt krävdes att i avtalet reglerades att lov och ferier skulle vara fria från tjänstgöring.

Det blev en dags intensiva diskussioner i SFL:s representantskap. Frågeställningarna och inläggen koncentrerades omkring arbetsgivarens bud om ändrad arbetstid. Styrelsens förslag till reaktion på budet vann dock allmän anslutning och styrelsen fick i uppdrag att fortsätta förhandlingarna med utgångspunkt i den föreslagna reaktionen.

Motsvarande beslut fattades även av SL:s representantskap. Därmed var grunden lagd för att gå in i slutförhandlingar.

Yttre händelser gjorde dock att dessa förhandlingar kom att dra ut på tiden.

Politiskt rävspel

REGERINGEN, GENOM skolminister Göran Persson, drev på arbetet med att få fram en proposition om ändrat huvudmannaskap för ungdomsskolan under hösten 1989.

Parallellt med att förhandlingarna pågick, försummade skolministern knappast något tillfälle för att pedagogiskt söka förklara fördelarna med förändringen, men också utveckla statens framtida ansvar för en likvärdig utbildning i hela landet. På kommunala skolriksdagen i oktober 1989 sade Göran Persson att målen för skolan måste ligga fast. Och vad garanterar då en nationell likvärdig skola? Jo, sade han, "en läroplan som är fastställd av riksdag och regering, och som slår fast vad skolan syftar till".

Lärarytbildningen är också viktig. Den ska stötta den läroplan som finns.

För det tredje ska det vara ett statsbidrag som är specialdestinerat för skolan.

Därutöver ska det finnas ett fortbildningssystem som fortlöpande kan skicka in statens impulser i skolsystemet.

Den femte garantin för en likvärdig skola, sade skolministern vid den kommunala skolriksdagen, är ett utvärderingssystem. "Ett organ som kan säga till kommunerna, hit men inte längre, och som entydigt står för vad riksdag och regering säger."

Vid presskonferensen efteråt sade Göran Persson: "Det blir ingen kommunalisering i strid med en majoritet av lärarkåren. Men vi kan inte ge vetorätt till en viss grupp av lärare", med tydlig adress till LR.

LR hade som framgång valt en helt annorlunda strategi än SFL och SL. I stället för att i förhandlingsarbetet försöka få bästa möjliga utfall vad avsåg löne- och arbetstidsvillkor för sina medlemmar, som ett underlag för ett ställningstagande till en eventuell kommunalisering, prioriterade LR att försöka stoppa ett kommande riksdagsbeslut i frågan. Demonstrationer och olika aktioner för att svänga den politiska majoriteten, men också angrepp på SFL och SL för deras deltagande i förhandlingsarbetet, ingick i LR:s strategi.

Spektakulära "spontana" aktioner, som när huvuddelen av LR-lärarna lämnade en konferens i Folkets Hus i Stockholm, när skolministern skulle hålla sitt anförande, fick stor uppmärksamhet i massmedia.

Mest förvånansvärt var dock att de borgerliga riksdagspartierna, som ju tidigare varit tillskyndare av ett ändrat huvudmannaskap, inför en kommande riksdagsbehandling svängde i frågan, under tryck från den hätska opinionen i LR. Inför möjligheten att drabba regeringen med ett nederlag, intog man nu en alltmer hårdnande motståndslinje mot förändringen.

När propositionen lades den 26 oktober var dock fortfarande centerpartiet, miljöpartiet och vänsterpartiet genom sina representanter i utbildningsutskottet i princip på skolministerns linje, men de ställde också starka krav på en fortsatt likvärdig kvalitet på verksamheten, oavsett var i landet den bedrevs.

Till detta kom också att SACO-S och LR, veckan efter att propositionen lagts, utfärdade strejkvarsel, och förklarade sig beredda att gå i strejk.

Avsikten med varslet uppfattades dock mer som ett försök att öka det politiska motståndet mot den lagda propositionen, i den rådande turbulenta politiska beslutsprocessen, än att kämpa för villkoren i avtalet. Vad gällde lönen hade ju LR redan i det första budet fått mer än vad man yrkat.

I den fortsatta debatten om regeringens proposition svängde även opinionen inom centerpartiet och vänsterpartiet, där parti-

ledningarna och fler och fler riksdagsmän kom att uttala ett allt starkare motstånd mot förslaget. Osäkerheten ökade väsentligt om en politisk majoritet skulle kunna nås i riksdagen. Förändringen av det under våren 1989 rådande majoritetsläget i riksdagen var högst påtaglig.

I månadsskiftet oktober–november samlades förbundsstyrelserna i SFL och SL för att följa förhandlingarna på plats i Stockholm. Under drygt två veckor var styrelserna samlade och kunde med kort varsel inkallas till såväl enskilda som gemensamma sammanträden under i princip dygnets alla timmar. Förhandlingarna drog emellertid ut på tiden, främst beroende på stora motsättningar med arbetsgivarna om lärarnas arbetstidsvillkor. Utfästelserna, som förbunden ansåg sig ha fått i förhandlingsstarten, lät vänta på sig. SFL:s och SL:s förhandlare var också angelägna att fortsätta förhandlingarna till dess att budet skulle vara möjligt att anta. De kände ett stöd från styrelserna att kvaliteten på budet var det viktigaste och att det fick ta den tid det tog.

2:e vice ordföranden i SFL, Maila Lindman, konstaterade i en intervju i Facklärares efter en veckas väntan på slutbud: "Det här är inte bara en lönerörelse utan också frågorna om arbetstiden och kommunaliseringen ingår. För min del är det viktiga frågor, och jag har vant mig vid tanken på att det är ett paket, en helhetslösning, och då får det ta tid."

Under denna period avgick också ordföranden i TCO-S, Bertil Axelsson, tillika 1:e ombudsman i Statstjänstemannaförbundet, efter interna strider inom förbundet. SFL:s ordförande Christer Romilson valdes den 30 oktober till ny ordförande i TCO-S och fick därmed rollen att slutföra förhandlingen både som SFL:s ordförande och ordförande i TCO-S.

Slutbudet SÅ KOM DÅ SLUTBUDET den 30 oktober. Avtalsperioden föreslogs bli treårig. Det gav för lärarna i SFL och SL ett löneutfall på 26,6 procent över avtalsperioden. Det innebar ett utfall på drygt 8 procent mer än övriga statstjänstemän, vilka i sin tur fått ett högre avtalsvärde än vad som fallit ut på den privata sektorn.

Från 1991 garanterades att slutlönen för lärargrupperna skulle bli 17500 per månad efter 20 respektive 23 år med undantag för lektorer och adjunkter i gymnasieskolan, som låg högre.

Slutbudet innehöll också en prisutvecklingsgaranti.

Vidare ingick att arbetsgivaren och arbetstagaren vid nyanställning och i "särskilda fall" skulle komma överens om lönen. Detta ersatte de tidigare så kallade marknadslönetilläggen, MLT, som varit en impopulär konstruktion.

Arbetsbudsregleringen konstruerades så att genomsnittlig undervisningsskyldighet infördes. 26 timmar per vecka för lärare på grundskolans låg- och mellanstadium och 24 timmar för lärare på grundskolans högstadium, vilket skulle gälla från 1 juli 1991.

Från samma tidpunkt infördes så kallad arbetsplatsförlagd tid om 34 timmar för grundskolan och med 5 timmar, utöver undervisningsskyldigheten, för gymnasieskolan, där den högsta undervisningsskyldigheten blev 27 timmar.

Ett för framtiden mycket viktigt inslag i avtalet var regleringen av lov och ferier. Tidigare var lov och ferier för lärarna endast reglerade i förordningstexter, vilket innebar att de skulle kunna förändras genom ett enkelt administrativt myndighetsbeslut. Nu blev lov och ferier för första gången reglerade i kollektivavtal, och därmed en rättighet för lärarna. Det gav förbunden framtida kontroll över eventuella förändringar.

Förslaget innebar en feriearbetstid på högst 6 dagar 1990, högst 8 dagar 1991 och från 1992 högst 30 dagar under en treårsperiod.

Till skillnad från sommarferierna föreslogs lovdagarna bli helt tjänstgöringsfria.

De två förbundsstyrelserna diskuterade ingående budet. I löne delen konstaterades att man i huvudsak fått sina yrkanden tillgodosedda.

Vad gällde arbetstiden fanns många frågor kring konsekvenserna av den genomsnittliga undervisningsskyldigheten, men man konstaterade också att rätt tillämpad var profilen på sänkningen rätt.

Beträffande den arbetsplatsförlagda tiden på 34 timmar fanns delade meningar. En del ansåg att denna bindning till arbetsplatsen skulle vara svar att genomföra, bland annat beroende på att arbetsplatser för lärarna saknades på de flesta skolor. Andra var positiva och ansåg att detta skulle underlätta samarbetet inom arbetslagen och mellan olika lärargrupper.

Däremot var alla överens om det stora värde som lag i att få lov och ferier reglerade i kollektivavtal.

I månadsskiftet oktober-november var de två förbundsstyrelserna samlade under två veckor i sträck med beredskap att inkallas för gemensamma och egna möten med kort varsel och under dygnets alla timmar. SFL:s 2:e vice ordförande Maila Lindman kommenterade situationen i en intervju i Fackläraren. "Det är viktiga frågor, det omfattar både lön, arbetstid och byte av förhandlingsmotpart, från stat till kommun. Det är en helhetslösning och därför får det ta tid."

Det är lätt insett att, under 1990-talets nedskärningar de tjänstgöringsfria lov- och feriedagarna skulle ha gått förlorade, om inte de varit skyddade i kollektivavtal.

Hela slutbudet villkorades med att riksdagsbeslutet om ändrat huvudmannaskap kom till stånd.

Om inte skulle lärarna få samma utfall som övriga statstjänstemän, det vill säga 8,5 procent mindre. Vidare skulle hela paketet med arbetstidsförslagen falla, inklusive kollektivavtalsregleringen av lov och ferier.

Sammanvägt ansåg förbundsstyrelserna att avtalsförslaget skulle gå ut på medlemsomröstning. SFL:s förbundsstyrelse rekommenderade i ett enhälligt beslut medlemmarna att rösta ja. Det samma beslöts i SL:s styrelse, dock med någon reservation.

Medlems- omröstning

MED DE BÅDA förbundsstyrelsernas rekommendation att rösta ja till avtalet, startade en intensiv informationsaktivitet. Drygt 150 medlemsmöten över hela landet, ofta gemensamma mellan de två förbunden, anordnades med central medverkan. Även regionala och centrala konferenser för fackliga förtroendemän genomfördes, för att möjliggöra en bred medlemsdiskussion om avtalsförslaget. Intresset var stort och frågorna många.

Till detta bidrog säkert den strejk som SACO-S och LR nu inlett. LR ansåg att lönebudet var omöjligt. Visserligen låg det högt över vad organisationen hade yrkat. Men principen att övriga lärare på grundskolan skulle få, visserligen efter längre tid, samma slutlön som adjunkterna, var för LR oacceptabelt.

Även arbetstidsförslagen underkändes helt av LR och SACO-S. Såväl utjämnningen av undervisningsskyldigheten som konstruktionen med genomsnittliga värden ansågs stötande, då det förändrade den tidigare regleringen som byggt på lärargrupper, stadier och ämnen.

Slutligen var LR också helt emot den arbetsplatsförlagda tiden och skyldigheten till viss ferietjänstgöring. Dessa två inslag i avtalet var ju för övrigt också ifrågasatta inom SFL och SL.

LR:s omfattande kritik mot avtalsförslaget kom att riktas inte enbart mot arbetsgivaren utan också mot SFL:s och SL:s förbundsledningar, som ju rekommenderat medlemmarna att rösta ja.

Stora ansträngningar gjordes från LR-medlemmars sida för att påverka medlemmarna i SFL och SL till att rösta nej. Debatten var stundom hätsk och i många fall starkt osaklig. Rykten spreds på skolorna att om avtalet kom på plats skulle lärarna i framtiden få "rycka in och tjänstgöra i hemtjänsten" på den så kallade arbetsplatsförlagda tiden.

Vid ett medlemsmöte i SFL sammanfattade en av mötesdeltagarna avtalsförslaget utomordentligt väl med en fråga:

"Om jag röstar ja, får jag då högre lön och sänkt undervisningsskyldighet och om jag röstar nej, får jag då lägre löneökning och ingen sänkning av undervisningsskyldigheten? Har jag uppfattat valsituationen på rätt sätt?"

Det svar jag, som medverkande vid mötet snabbt kunde ge, var ett obetingat ja.

LR:s och SACO:s strejk och motiv för strejken fick ett växande stöd på borgerliga tidningars ledarsidor.

Så skrev till exempel Svenska Dagbladet i sin huvudledare den 1 november under rubriken "Nu tänds brasan":

"Den 1 januari i år var slutlönen för en lågstadielärare 12 615 kronor per månad.

Den 1 januari 1991 kommer motsvarande slutlön att vara 17 500 kronor. Försättningsvis ska nämligen samma slutlön gälla för alla lärare i grundskolan, såväl lågstadielärare som adjunkter. Enligt statens bud ska dessutom en gymnasieadjunkts slutlön endast ligga 500 kronor över lågstadielärarens.

Om inte rekryteringen av kvalificerade lärare till högstadiet ska skadas riktigt allvarligt måste lönevillkoren innehålla ett erkännande av adjunktens större arbetsbörda och den större studieansträngning som han eller hon har bakom sig.

Oavsett vad de statliga förhandlingarna föreställer att de håller på med håller de nu på att förstärka den dubbla obalansen. Svårigheterna att rekrytera och behålla kvalificerade lärare tilltar. Samtidigt pressas löneläget allmänt sett uppåt. Det är sålunda lätt att föreställa sig exempelvis vad landets sjuksköterskor kommer att kräva vid nästa förhandlingstillfälle, när en lågstadielärare med 26 timmars undervisningsskyldighet kommer att ha en slutlön på 17 500 kronor. I och med att det statliga budet är lagt kan det inte tas tillbaka. Skadan är redan skedd."

Tiden under medlemsomröstningen om 1989 års skolarvta i SFL och SL blev dramatisk. Från många håll försökte opinionsbildare påverka medlemmarna i förbunden att rösta nej. Ledarskribenter i de stora dagstidningarna med Svenska Dagbladet i spetsen dömde ut avtalet som ett uttryck för "1960-talets kunskapsfientlighet och fraseradikalism", och kulturskribenter och kulturarbetare stod upp till försvar för de historiska värderingarna av olika lärargrupperns insatser i utbildningssystemet. Om avsikten var att få SFL:s och SL:s medlemmar att rösta nej blev nog effekten snarast den omvända. Ledarskribenternas och kulturarbetarnas traditionella värderingar av lärargrupperna i de båda förbunden upplevdes som kränkande och nedvärderande, det bidrog sannolikt till att procenten ja-röstande blev ännu högre än vad eljest blivit fallet.

Bilden visar röstsammanräkningen på SFL:s kansli. Från vänster: ombudsman Janet Mackegård, arkivarien Per Lundén och ombudsman Birgit Nyh.

I SFL sade drygt två tredjedelar av medlemmarna ja till avtalet och i SL 60 procent. Således en bred majoritet. Det fanns även missnöjda medlemmar i SFL. En tidigare bildlärarkollega ringde till Christer och frågade: "Vad f-n håller du på med? Det var ju halvklass i bild vi skulle ha."

Svenska Dagbladet följde redan den 2 november upp sin syn på det lagda budet under rubriken "En lektion i devalvering".

Tidningen konstaterar på ledarplats att den dagen innan av LR varslade strejken beror på att "de långtidsutbildade adjunkterna och lektorerna känner sig förorättade av det lagda arbetsgivarbudet". Och, konstaterar ledarskribenten, "och det med rätta". "Det är 1960-talets kunskapsfientlighet och fraseradikalism som avspeglas i arbetsgivarens lönebud på skolområdet. Föråldrad är också den filosofi som ligger bakom kravet på närvaroplikt."

Även andra tidningar, exempelvis DN och Göteborgs-Posten följde upp med ledare på samma tema.

Ett antal konservativa kulturskribenter och kulturarbetare deltog i debatten till försvar för de värderingar som historiskt styrt värderingen av olika lärargrupperns insatser, och de pedagogiska metoderna i skolan.

Hela denna debatt påverkade säkert SFL:s och SL:s medlemmar under medlemsomröstningen. Dock inte i huvudsak som kanske avsetts, att de skulle rösta nej till avtalet, utan snarare tvärtom. Denna opinionsvärderingar av SFL:s och SL:s medlemmar fick säkert många att bli positiva till förlagen, även om det fanns inslag i avtalet som heller inte var särskilt tilltalande för alla medlemmar i de två förbunden.

Utfallet av medlemsomröstningarna, där i SFL 80,7 procent av de röstberättigade medlemmarna deltog, blev att 66,8 procent röstade ja, 29,9 procent röstade nej och 3,3 procent röstade blankt. För SL:s del var röstdeltagandet 89,1 procent. 59,4 procent röstade ja, 37,3 procent röstade nej och 2,9 procent röstade blankt.

Ett mycket klart majoritetsstöd till avtalet.

SFL:s representantskap godkände sedan enhälligt avtalet under applåder. Även ett enhälligt representantskap i SL röstade ja till avtalet.

Efter beslut i TCO-S kunde därefter avtalet skrivas under av parterna.

DÄRMED BORDE avtalsförhandlingarna för SFL och SL ha varit klara på det statliga området. Men SACO-S och LR hade utlöst den varslade strejken vilket innebar att avtalet saknade underskrift av denna part.

**Fortsatta
förhandlingar**

Samtidigt växte det politiska motståndet i riksdagen mot regeringens proposition om förändrat huvudmannaskap. Samtliga oppositionspartier svängde mot ett nej till propositionen och även inom vänsterpartiets riksdagsgrupp fanns ett antal ledamöter som förklarade sig vara emot. Risken ökade för ett nederlag för regeringen i den kommande omröstningen i riksdagen.

För att lösa den pågående arbetsmarknadskonflikten tillsattes två medlare, Ingvar Seregard, tidigare ordförande i Privattjänstemannakartellen, PTK, och Ingemar Mundebo, med tidigare erfarenheter både som minister och medlare.

Den konflikt de nu sattes att lösa var dock möjligen mer komplicerad än normalt. SACO-S och LR:s strejk var utformad så att den eskalerade successivt, och skulle om den ej bilades komma att omfatta 40 000 medlemmar i LR den 12 december.

Därtill kom att TCO-S tillsammans med SAV och Kommunförbundet redan tecknat avtalet om det så kallade skolpaketet och därför måste ge sitt godkännande till varje förändring som ett medlingsbud skulle innehålla. Att arbetsgivarna skulle teckna ett separat avtal med SACO-S låg inte inom möjligheternas ram. Arbetsgivarna ville definitivt inte teckna två separata avtal på skolområdet.

SFL och SL satt alltså med veto mot varje förändring av avtalet som inte var acceptabelt för de två förbunden.

Dessutom var LR:s kongress inkallad till andra veckan i december. Att ta beslut i LR innan kongressen samlats fick nog under rådande omständigheter betraktas som uteslutet. Detta kom säkerligen också att medverka till att strejken drog ut på tiden, innan en lösning på frågan kunde åstadkommas.

Lägg därtill den alltmer intensiva partipolitiska debatten inför den kommande omröstningen i riksdagen, med stort genomslag i media, så inses att medlingsuppdraget var minst sagt svårt.

TCO-S, SFL och SL kom därför att på nytt börja förhandla, såväl med medlarna som med arbetsgivarparterna, för att se om lösningar kunde finnas som tillfredsställde de båda förbunden, men som också skulle kunna få slut på den pågående strejken.

Det första budet som medlarna överlämnade till SACO-S den 10 december innebar ett personligt individuellt lönepåslag på 400–500 kronor till adjunkter och lektorer med äldre utbildning

och som uppnått slutlön under 1990 och 1991. I övrigt var förändringarna små, närmast textmässiga ändringar vad gällde arbetstiden. Således ingen förändring av den arbetsplatsförlagda tiden.

SACO-S, där majoriteten av förbunden i själva verket var negativt inställda till LR:s hållning och strejk, sade ett preliminärt ja till budet, men måste avvakta LR:s kongress några dagar senare.

SFL och SL konstaterade vid ett gemensamt styrelsemöte den 11 december att de föreslagna höjda slutlönerna måste komma alla lärare till del, om förbunden skulle kunna gå med på förändring av det tecknande avtalet.

Under medlingsarbetets gång genomfördes också omröstningen i riksdagen om regeringens proposition med förslag om ändrat huvudmannaskap för skolan.

För dem som arbetat för att få en politisk majoritet mot förslaget grusades förhoppningarna, då regeringsförslaget vann med 162 röster mot 157 efter en hätsk debatt, där moderatledaren Carl Bildt och folkpartiledaren Bengt Westerberg ansåg att skolministern skött denna fråga så illa, att han borde avgå.

Därmed var den politiska beslutsprocessen slutförd. Nu återstod att slutföra förhandlingsprocessen.

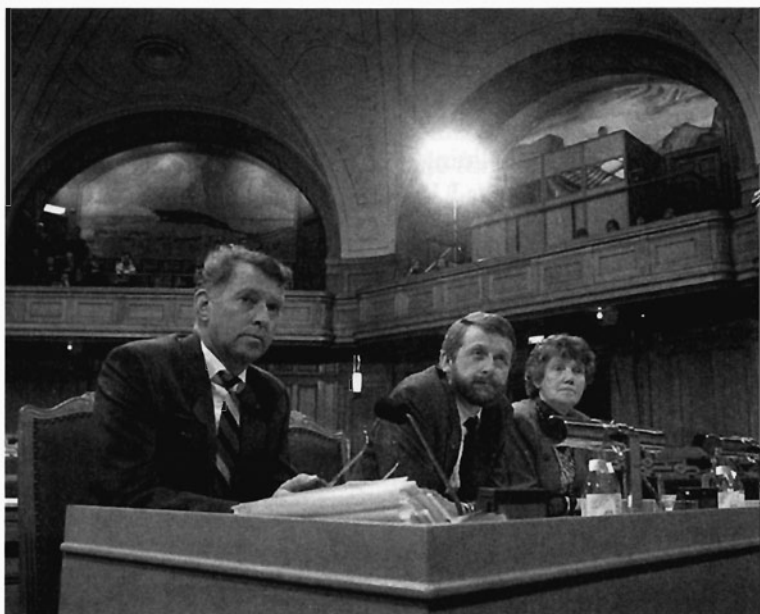
För att konstruktivt bryta det uppkomna läget tog SFL:s ordförande Christer Romilson kontakt med LR:s ordförande Ove Engman den 12 december för att undersöka förutsättningarna för ett gemensamt agerande mot arbetsgivarna och att finna gemensamma lösningar på situationen. Enligt SFL:s och SL:s mening borde lösningar kunna finnas inom arbetstidsområdet, eftersom det i alla tre lärarförbunden fanns en negativ hållning till konstruktionen av den arbetsplatsförlagda tiden och feriearbetstiden. LR:s ordförande lovade att diskutera saken i LR och återkomma under dagen, vilket dock ej skedde.

I det läget påbörjades diskussioner mellan SFL och SL och Arbetsgivarverket, SAV, för att se om ändringar kunde göras som var acceptabla för SFL och SL, och som kunde få slut på LR:s strejk.

Förhandlingarna kom att pågå praktiskt taget dygnet runt mellan den 12 och den 14 december mellan SAV, Kommunförbundet och TCO-S, SFL och SL.

Medlarnas bud som SACO-S sagt preliminärt ja till, behandlades på LR:s kongress den 13 december. Ordföranden i SACO-S,

Förhandlingarna om skolavtalet fick också politiskt efterspel. Skolminister Göran Persson inkallades till konstitutionsutskottet för att förhöras om han otillbörligen blandat sig i förhandlingarna. KU inkallade också TCO-S till förhör, som företrädades av TCO-S ordförande Christer Romilson, SL:s förbundsordförande Solveig Paulsson samt 1:e ombudsmannen i TCO-S Jack Elfving. Företrädarna för TCO-S hänvisade till att TCO-S flera gånger tidigare förhandlat om avtal före riksdagsbeslut om organisationsförändringar, bland annat på försvarsområdet, och att det inte fanns något i förhandlingarna om skolavtalet som avvvek från tidigare förhandlingsprocesser. KU:s förhör föranledde ingen åtgärd eller prickning av skolministern.

Lars Dahlberg, försökte förgäves övertyga kongressen att bekräfta den av SACO-S lämnade accepten av budet, men stod inför en omöjlig uppgift. Kongressens beslut blev ett rungande nej.

Situationen inom SACO-S blev med detta beslut näst intill omöjlig. En fortsatt konflikt med 40 000 lärare, där dessutom skolorna snart skulle stängas för jullov under några veckor, och därmed strejken vara verkningsslös, skulle till ringa nytta dra mycket tunga kostnader i konfliktersättningar. Intresset för detta var i övriga SACO-förbund mycket ringa. Att LR på egen hand skulle stå för hela konfliktersättningskostnaden var uppfattningen hos de övriga förbunden, vilket skulle ha blivit synnerligen dyrbart för LR.

Även då skulle emellertid övriga SACO-S-förbunds medlemmar drabbas, eftersom praxis på svensk arbetsmarknad var att medlemmar i organisationer som varit i strejk, regelmässigt förlorat rätten till retroaktiva löneutbetalningar. Kraven var att LR i så fall även skulle stå för ersättningen för den uteblivna retroaktiviteten.

Det nyligen träffade riksdagsbeslutet innebar dessutom att lärarna bytte arbetsgivarpart till Kommunförbundet och Lands-

tingsförbundet vid ingången till det tredje avtalsåret, 1991. Det innebär att från och med 1991 var LR part i avtalet och inte SACO-S. Detta medförde att ett nej från LR inte kunde röstas ner av de övriga förbunden i SACO-S.

Trycket på LR från de övriga förbunden ökade, och risken att vara i strejk med 40 000 lärare under skolornas juluppehåll, gjorde inte situationen lättare.

Trots LR-kongressens beslut att säga nej till medlarbudet, gav LR senare på eftermiddagen den 13 december en fullmakt till SACO-S att för LR:s räkning teckna avtal även för 1991.

Detta skedde också senare på kvällen den 13 december. Därmed upphörde den strejk som pågått i drygt fyra veckor.

I och med detta hade SACO-S och LR också sagt ja till de liggande arbetstidslösningarna med bland annat 34 timmars arbetsplatsförlagd tid.

Däremot sa TCO-S, SFL och SL nej till budet. Därmed tvingades SAV att göra detsamma eftersom ingen part ensidigt kunde ändra i det redan tecknade avtalet. Genom detta tvingades SAV, Kommunförbundet och Landstingsförbundet att på nytt börja förhandla med TCO-S, SFL och SL.

Förhandlingarna pågick hela natten till den 14 december och koncentrerades till att få igenom ändringar i arbetstidsregleringen, främst den arbetsplatsförlagda tiden och ferietid. Därmed.

De nattliga förhandlingarna resulterade i att den 34 timmars arbetsplatsförlagda tiden i grundskolan ändrades till fem timmar utöver undervisningstiden, det vill säga den konstruktion som redan fanns på gymnasieskolan. Tio dagars ferietjänstgöring ändrades till åtta dagar per år och det extra lönepåslaget, som medlarna föreslagit för adjunkter och lektorer, kom att gälla för alla lärare, det vill säga en gemensam slutlön för grundskolans lärare på 18 000 kronor per månad från och med 1991.

SAV, Kommunförbundet och Landstingsförbundet och TCO-S, SFL och SL tecknade det nu ändrade avtalet tidigt på morgonen den 14 december. Det överlämnades därefter till medlarna som i sin tur gav det till SACO-S och LR som sitt andra och slutgiltiga bud.

Detta accepterades även av SACO-S och LR och därmed var förhandlingen om det så kallade skolpaketet överstånden.

*Vid SFL:s representant-
skapsmöte som samlats för
att definitivt anta det
slutliga avtalsförslaget
kunde förbundsordförande
Christer Romilson konsta-
tera: "Detta är SFL:s bäs-
ta avtal någonsin. Vi har
fått igenom nästan
alla våra krav vi hade
från början."*

För att något mildra kritiken hos de övriga SACO-S-förbunden för de stora kostnader som konflikten dragit, och då avtalets fördelar inte kommit övriga medlemsförbund till del, låg i medlarbudet också den unika åtgärden att, trots konflikten, retroaktiva löner skulle utbetalas till SACO-S-medlemmarna. Skulle så inte blivit fallet, och LR tvingats att stå för kostnaden, hade det blivit helt avgörande för LR:s ekonomi.

Efterspelet i form av svåra motsättningar, till följd av all den besvikelse som många medlemmar i LR kände, låg kvar under flera år ute på skolorna och mellan förbunden.

För SFL:s del kunde förbundsordföranden Christer Romilson sammanfatta avtalsrörelsen:

"Detta är SFL:s bästa avtal någonsin! Vi har fått igenom nästan alla krav vi hade från början. Och vi har fått bort den omfattande knytning som vi hade till arbetsplatsen, som stod i första avtalet och som vi inte gillade."

Även i den politiska sfären blev det diverse efterspel.

Skolminister Göran Persson anmäldes till konstitutionsutskottet för att, som det stod i anmälan, "otillbörligt ha blandat sig i avtalsförhandlingarna på lärarområdet hösten 1989".

Utskottet förhörde de inblandade parterna, vilka samfällt deklarerade att informationen om ett kommande förslag om kommunalisering gjorts känt av skolministern. Samtliga underströk dock att inga diskussioner om lönenivåer och arbetstidsförändringars storlek förts utanför de förhandlande parternas bord.

Christer Romilson, SFL, Solveig Paulsson, SL, och Jack Elfving, TCO-S, vittnade i utskottet, och redovisade hur TCO-S även tidigare förhandlat före riksdagsbeslut, bland annat på förvarsområdet. Vidare gav utskottsledamöternas frågor möjlighet att utveckla den samlade lönepolitiken inom TCO-S, SFL och SL, vilken därmed kom att för framtiden dokumenteras i konstitutionsutskottets protokoll.

Konstitutionsutskottets behandling föranledde ingen åtgärd eller prickning av skolministern.

Däremot kom det träffade avtalet att medföra en omfattande förändring av organisationen av TCO-S förhandlingskarteller på den offentliga sektorn, TCO-S och KTK.

Den drastiska förändring av kartellernas medlemsnumerär, som

skulle blivit följden av att SFL och SL med den absoluta majoriteten av sina medlemmar skulle ha tillhört KTK i stället för TCO-S, startade en översyn av kartellorganisationen. Denna översyn resulterade i att TCO-S och KTK lades ner och i stället bildades TCO-OF, TCO:s förhandlingsråd för offentliganställda.

1990 års förhandlingar på det kommunala avtalsområdet

DET MYCKET GYNNSAMMA utfallet för de lärargrupper som omfattades av det så kallade skolpaketet, skapade givetvis stora förväntningar hos övriga medlemsgrupper i SFL. Berättigade krav, eftersom det lönepolitiska programmet omfattade samtliga lärargrupper inom samtliga övriga skolformer utöver grundskolan och gymnasieskolan.

Reden under hösten 1989 hade yrkanden om ett ramutrymme på cirka 13 procent fastställts inom Kommunaltjänstemannakartellen, KTK. Förhandlingar med arbetsgivarna hade också förts under en längre tid. Resultaten uteblev emellertid, de kommunala förhandlingarna strandade och medlare tillsattes i slutet av januari 1990.

SFL hade avvaktat med att konkretisera sina yrkanden i väntan på utfallet i de statliga skolpaketsförhandlingarna.

SFL:S REPRESENTANTSKAP samlades därför för att besluta om yrkanden för de kommunala lärarna, vid samma tidpunkt som medlingsarbetet startade för den kommunala sektorn.

Förbundsstyrelsens förslag till yrkanden innebar ett lönepåslag på mellan 1 500 och 3 000 kronor per månad. En särskild satsning gjordes på lägstlönerna, i avsikt att underlätta framtida rekrytering.

Kraven innebar att lägstlönen för förskollärare skulle bli 11 000 kronor, för musiklärare 11 300 och för vårdlärare 11 600 kronor.

Yrkandena rymdes inom den av KTK tidigare beslutade ramen. Tekniken innebar att de olika lärargrupperna skulle få ett lönepåslag på 650 till 800 kronor per månad. Dessutom skulle den gällande lönen räknas upp med 8 procent.

Ombuden på representantskapet, styrkta av utfallet i skolpakets-

**Representant-
skapet fastställer
yrkanden**